พระโสณะกุฏิกัณณะเกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎกอย่างไร ?

ความจริงท่านผู้นี้ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับพระไตรปิฎก แต่ประวัติของท่านมีส่วนเป็นหลักฐานในการท่องจำพระไตรปิฎก อันช่วยให้เกิดความเข้าใจดีในเรื่องความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎก เรื่องของท่านปรากฏในพระสุตตันตปิฎก เล่ม ๒๕ หน้า ๑๖๐ อุทาน มีใจความว่า เดิมท่านเป็นอุบาสก เป็นผู้รับใช้ใกล้ชิดของพระมหากัจจานเถระ พำนักอยู่ใกล้ภูเขาอันทอดเชื่อมเข้าไปในนครชื่อกุรุรฆระ ในแคว้นอวันตี ท่านเลื่อมใสในพระกัจจานเถระและเลื่อมใสที่จะบรรพชาอุปสมบท พระเถระกล่าวว่าเป็นการยากที่จะประพฤติพรหมจรรย์ ท่านจึงแนะนำให้เป็นคฤหัสถ์ ประพฤติตนแบบอนาคาริกะ คือผู้ไม่ครองเรือนไปก่อน แต่อุบาสกโสณะกุฏิกัณณะรบเร้าบ่อยๆ ท่านจึงบรรพชาให้ ต่อมาอีก ๓ ปีจึงรวบรวมพระได้ครบ ๑๐ รูป จัดการอุปสมบทให้ หมายความว่าพระโสณะต้องบรรพชาเป็นสามเณรอยู่ ๓ ปีจึงได้อุปสมบทเป็นภิกษุ

ต่อมาท่านลาพระมหากัจจานะเถระเดินทางไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ เชตวนาราม กรุงสาวัตถี เมื่อไปถึงและพระพุทธเจ้าตรัสถามทราบความว่าเดินทางไกลมาจากอวันตีทักขิณาบถ คืออินเดียภาคใต้ จึงตรัสสั่งพระอานนท์ให้จัดที่พักให้ พระอานนท์พิจารณาว่า พระองค์คงปรารถนาจะสอบถามอะไรกับภิกษุรูปนี้เป็นแน่แท้ จึงจัดที่พักให้ในวิหารเดียวกับพระพุทธเจ้า

ในคืนวันนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่กลางแจ้งตนดึกจึงเสด็จเข้าสู่วิหาร แม้พระโสณะกุฏิกัณณะก็นั่งอยู่กลางแจ้งจนดึกจึงเข้าสู่วิหาร ครั้นเวลาใกล้รุ่ง พระพุทธเจ้าจึงตรัสเชิญให้พระโสณะกล่าวธรรม ซึ่งท่านได้กล่าวสูตรถึง ๑๖ สูตร อันปรากฏในอัฏฐกวัคค์ (สุตตนิบาต พระสุตตันตปิฎกเล่ม ๒๕) จนจบ เมื่อจบแล้วพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาสรรเสริญความทรงจำ และท่วงทำนองในการกล่าว ว่าไพเราะสละสลวย แล้วตรัสถามเรื่องส่วนตัวอย่างอื่นอีก เช่นว่ามีพรรษาเท่าไร ออกบวชด้วยมีเหตุผลอย่างไร

เรื่องนี้เป็นตัวอย่างอันดี ในเรื่องความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎก ว่ามีการท่องจำกันตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่